

۱۵ ۱۱ ۵ ۵ ۱

به نام خدا

آینده‌پژوهی: علم و هنر خلق آینده

نگاهی به مفاهیم، رویکردها و روش‌ها

نویسنده: مرضیه فخرايي

سرشناسه	: فخرائی، مرضیه، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: آینده‌پژوهی: علم و هنر خلق آینده: نگاهی به تعاریف، رویکردها و روش‌ها/ نویسنده مرضیه فخرایی.
مشخصات نشر	: تهران: آینده‌پژوه، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۵-۵۸-۱
وضعیت فهرس نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: علم و هنر خلق آینده: نگاهی به تعاریف، رویکردها و روش‌ها.
موضوع	: آینده‌پژوهی
موضوع	: Forecasting -- Study and teaching
موضوع	: آینده‌پژوهی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: -- Study and teaching -- Religious aspects -- Islam Forecasting
رده‌بندی کنگره	: CB۱۵۸، ۳۲۰، ۱۰۰۰
رده‌بندی دیویی	: ۳۰۲/۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۵۲۷۴۰

عنوان: آینده‌پژوهی: علم و هنر خلق آینده نگاهی به فاهیم، رویکردها و روش‌ها

نویسنده: مرضیه فخرایی

ناشر: آینده‌پژوه

طرح جلد: مهران وطن‌دوست

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶، ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۱-۵۸-۷۲۶۵-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق این کتاب متعلق به انتشارات آینده‌پژوه است. هرگونه چاپ و تکثیر آن به صورت کاغذی یا الکترونیک بدون اجازه کتبی انتشارات ممنوع است. برای تهیه این کتاب با تلفن ۸۸۴۶۳۷۸۷ و ۰۹۱۲۵۳۸۷۸۴۷ تماس بگیرید

فهرست

پیشگفتار ۵

فصل ۱. مفهوم آینده پژوهی ۹

۱. تعریف آینده پژوهی ۱۰

۲. ویژگی های آینده پژوهی ۲۰

فصل ۲. مفاهیم و اصطلاحات آینده پژوهی ۲۵

۱. آینده نگری ۲۵

۲. پیشگویی ۲۶

۳. پیش بینی (پیش نگری) ۲۷

۴. پس بینی ۳۵

۵. چشم انداز ۳۶

فصل ۳. رویکردها و گونه های آینده پژوهی ۴۱

۱. آینده پژوهی اکتشافی یا پیش بینانه ۴۱

۲. آینده پژوهی عامه پسند ۴۴

۳. آینده پژوهی هنجاری ۴۷

۴. آینده پژوهی انتقادی ۴۹

فصل ۴. مبانی فکری و پیش‌فرض‌های آینده‌پژوهی/۵۳

۱. امکان پژوهش و شناخت درباره آینده وجود دارد/۵۴
۲. امکان تغییر و خلق آینده وجود دارد/۵۶
۳. نظم و یکپارچگی در عالم هستی وجود دارد/۵۸

فصل ۵. اهداف آینده‌پژوهی/۶۱

۱. بهبود زندگی بشر و توجه به رفاه نسل آینده/۶۱
۲. آمار و رای‌رویا رویی با آینده محتمل/۶۲
۳. خلق آینده مطلوب/۶۳
۴. شناخت دقیق زمان حال/۶۶
۵. گسترش فرهنگ آینده‌نظری بین مردم/۶۷

فصل ۶. مروری بر تکنیک‌های آینده‌پژوهی/۶۹

۱. مصاحبه با خبرگان/۷۰
۲. توفان فکری/۷۰
۳. شناسایی و تحلیل روند/۷۱
۴. سناریونگاری/۷۲
۵. دلفی/۷۴
۶. پویش محیطی/۷۶
۷. پیش‌بینی هنجاری/۷۸

پیوست: نگاهی اجمالی به آینده‌پژوهی دینی/۸۱

۱. آینده‌پژوهی از دیدگاه قرآن کریم/۸۲
۲. آینده‌پژوهی از دیدگاه رسول گرامی اسلام (ص)/۸۸
۳. آینده‌پژوهی از دیدگاه حضرت علی (ع)/۹۰
۴. آینده‌پژوهی از دیدگاه سایر ائمه معصومین (ع)/۹۲
۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری/۹۴

پیشگفتار

ناب‌ترین دانش آن است که به ما بیاموزد چگونه غیرممکن‌ها را ممکن سازیم. آینده‌پژوهی چنین دانشی است.

آینده گاه بسیار پیچیده و متفاوت با امروز است و به همین خاطر پیش‌بینی رویدادهای آینده بسیار دشوار است. رویدادهای غیرمنتظره آینده گاهی تمام انتظارات و پیش‌بینی‌های ما را در هم می‌ریزند. دربی توان تفکر ما را به تمسخر می‌گیرند. با همه اینها دست روی دست گذاشتن و تسلییم محض در برابر آینده نیز در شأن انسان فرهیخته امروز نیست.

آینده‌پژوهان با اعتقاد به همین باور است که نه تنها برای ساختن آینده تلاش می‌کنند، بلکه پا را از این هم فراتر گذاشته و سخن از تغییر آینده و خلق آینده به میان می‌آورند. به اعتقاد آنها بشر همانگونه که طبیعت را به تسخیر درآورده، روزی بر آینده نیز تسلط خواهد یافت.

آنچه امروز پیش‌بینی آینده را بیش از پیش دشوار و پیچیده کرده، شتاب روزافزون تغییرات است؛ تغییر و پیشرفت در عرصه دانش و فناوری که تحولاتی عظیم و گاه غیرمنتظره را در عرصه‌های مختلف زندگی انسان پدید آورده است.

موج سهمگین تحولات و پیامدهای آنها، پرسش‌های جدی و مهمی را در ذهن پژوهشگران پدید آورده است:

- با وجود این تغییرات و پیچیدگی‌ها، آینده چگونه خواهد بود؟
- چگونه می‌توانیم تحولات آینده را پیش‌بینی کنیم؟
- چگونه می‌توانیم خود را برای روبرویی با تحولات آینده آماده کنیم؟
- نقشی می‌توانیم در ساختن آینده داشته باشیم؟

طرح پرسش‌هایی از این دست بود که اهمیت و ضرورت مطالعه علمی و نظام‌مند را درباره آینده بیش از پیش روشن ساخت و در نهایت به ظهور دانش نوین آینده‌پژوهی در اواخر قرن بیستم انجامید.

آینده‌پژوهی حوزه پژوهش جدیدی میان رشته‌ای است که با شیوه‌هایی کاملاً علمی و منطقی درباره آینده مطالعه می‌کند. آینده‌پژوهان مجموعه‌ای از مفاهیم، نظریه‌ها، روش‌ها و اصول بنیادین را فراهم آورده‌اند که می‌توان آنها را به دیگران آموخت و از آنها در عرصه عمل استفاده کرد.

آینده‌پژوهی، نوعی پیشگویی تصادفی به کمک نام‌هایمانما و فال و امثال اینها نیست، بلکه یک حوزه مطالعاتی معتبر است که در سال‌های حاضر در دانشگاه‌های سراسر دنیا و از جمله دانشگاه‌های داخل کشور در سطوح کارشناسی، ارشد و دکترا تدریس می‌شود.

آینده‌پژوهی نه مدعی است که می‌تواند آینده را به طور قطعی پیش‌بینی کند و نه در صدد رویابافی برای آینده است. آینده‌پژوهی علم و هنری است که با مطالعه گذشته، حال و آینده، می‌کوشد آینده بهتری را برای تک‌تک افراد، سازمان‌ها، جامعه و بشریت رقم بزند.

اما آینده‌پژوهی تنها خاص سیاست‌گذاران یا مدیران نیست، تک‌تک مردم می‌توانند از این دانش با ارزش و کاملاً کاربردی برای شناخت آینده و دستیابی به آینده بهتر بهره ببرند.

درباره این کتاب

اگرچه تعداد انگشت‌شماری از پژوهشگران کشورمان در ۵۰ سال اخیر جسته و گریخته مطالعاتی درباره آینده علم و فناوری انجام داده و چند پروژه مرتبط با این حوزه را در کشور اجرا کرده‌اند، اما از آغاز فعالیت‌های رسمی آینده‌پژوهی در کشورمان یک دهه بیشتر نمی‌گذرد. البته اکنون هم به اعتقاد من این دانش در کشور نوپاست و آنگونه که باید برای معرفی گسترده آن تلاش نشده است.

در این مدتی پژوهشگران و اندیشمندان این حوزه، کتاب‌های ارزشمندی را بیشتر در قالب ترجمه و تعدادی هم در قالب تالیف به چاپ رسانده و به جامعه علمی کشور تقدیم کرده‌اند. اغلب این کتاب‌ها برای پژوهشگران این حوزه و یا دانشجویان آینده‌پژوهی مناسب بوده است.

در چند سال اخیر علاقه‌مندان زیادی در نشست‌های مختلف و بخصوص در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران با ما مواجه شده نام "انتشارات آینده‌پژوه" در سر درِ غرفه، کنجکاو شده و از معنای آینده‌پژوهی بی‌پرسیدند و خواهان کتابی به زبان ساده درباره این حوزه بودند که به صورت خلاصه مفاهیم، روش‌ها و رویکردها را به آنها معرفی کند. جای خالی کتابی برای معرفی آینده‌پژوهی که با اتکا بر نظرات آینده‌پژوهان برجسته داخل و خارج از کشور و برای مخاطب عام مانند دانشجویان سایر رشته‌ها یا حتی دانش‌آموزان دبیرستانی قابل فهم باشد؛ خالی بود.

به همین دلیل تصمیم گرفتم کتابی در این زمینه بنویسم و در جای جای کتاب به نظریات آینده‌پژوهان پیشکسوت استناد کنم؛ آثانی که آینده‌پژوهی را با مطالعه آثار ارزشمند آنها آموخته بودم.

خوانندگان با مطالعه این کتاب ضمن آشنایی با مفاهیم، با اندیشمندان بنام این حوزه در داخل و خارج کشور نیز آشنا می‌شوند.

نام آینده‌پژوهان همراه با مشخصات دقیق منابع و حتی شماره صفحه قید شده است. بدین ترتیب خوانندگان برای تکمیل مطالعات خود می‌توانند به آثار معتبر و منابع دست اول رجوع کنند و به سراغ کارهای به اصطلاح کپی پیست نروند. فصل اول و در آغاز کتاب، با ارائه تعاریف گوناگون، خواننده قدم به قدم با تعریف آینده‌پژوهی آشنا می‌شود. در فصل دوم اصطلاحاتی که بیشتر در این حوزه مورد استفاده قرار می‌گیرد، تعریف می‌شود.

فصل سوم چهار رویکرد و گونه مهم را در آینده‌پژوهی به بحث می‌گذارد و فصل چهارم خوانندگان را با مبانی فکری و پیش‌فرض‌های آینده‌پژوهی آشنا می‌کند. در فصل پنجم اهداف آینده‌پژوهی را برمی‌شماریم و در فصل ششم نگاهی به چند تکنیک مهم در آینده‌پژوهی می‌کنیم.

در پیوست هم علاقه‌مندان می‌توانند اطلاعات اولیه‌ای درباره آینده‌پژوهی دینی به دست آورند.

در فهرست منابع هم می‌توانید با آثار برجسته و معتبر تالیف و ترجمه در حوزه آینده‌پژوهی آشنا شوید.

مرضیه فخرایی

رئیس و مدیر مسوول انتشارات